

Europadebat
31700 V, 31792 V, 31702

Roel Kuiper
ChristenUnie, mede namens de SGP

MdV,

Wij spreken vandaag over de ‘staat van de Unie’, maar onze aandacht gaat in het bijzonder uit naar de houding en positie van de Europese Unie in de globaliseringscrisis van dit moment. Eind deze week komen de regeringsleiders bij elkaar om een Europees antwoord te geven op de vraagstukken die in dat verband dringend onze aandacht behoeven. Dit is de kans voor Europa om leiderschap te tonen en te laten zien dat er nieuwe wegen gevonden kunnen worden op weg naar een nieuw economisch paradigma, dat in de plaats kan treden van het uit de hand gelopen neo-liberale experiment. In deze Kamer is in november een motie aangenomen waarin wordt gewezen op de verwevenheid van de economische crisis met de klimaatcrisis, de voedsel- en energiecrisis. De regering werd opgeroepen in internationaal verband initiatieven te ontplooien om te komen tot een integrale oplossing. De kansen daarvoor dienen zich nu aan. Regering, ga uw gang!

MdV, onze fracties zien welvaart niet als een doel op zichzelf. Rijkdom is geen recht van rijke landen. Welvaart is een zegen, waar we dankbaar voor mogen zijn als het er is. Vaak, maar al te vaak, gaat onze welvaart ten koste van de welvaart elders of van sociale waarden of van het klimaat. Nu die welvaart wordt aangetast, hoe pijnlijk ook, is herstel ervan niet het belangrijkste doel. Het belangrijkste is dat we weer in evenwicht komen, dat de balans wordt gevonden tussen economie en duurzame ontwikkeling, dat we een wereld inrichten waarin onze samenlevingen kunnen bloeien zonder elkaar of ons klimaat consequent te schaden. Er worden ook al wegen gezocht. Ik wijs op het werk van Jeffrey Sachs die indruk maakt met zijn oproepen een economie te ontwikkelen, gebaseerd op coöperatie tussen rijke en arme landen, inclusiviteit, duurzaamheid.

Dit is niet de eerste financiële crisis die ontstaan is als gevolg van uit de hand gelopen schulden. We spreken over de ernstigste crisis sinds tachtig jaar, maar Azië heeft eind jaren negentig een vergelijkbare crisis gehad. En toch gingen we door op een weg die wel veel welvaart op korte termijn genereert, maar de huishouding van de wereld ontregelt. Het breken met dat patroon vraagt leiderschap, moreel leiderschap. Ik ben niet de eerste die hierover spreekt in deze tijd. Onze minister-president heeft dit thema al eerder aangesneden, ook in Europese context. Ook onze minister van Financiën heeft zich over de morele tekorten van een al te vrije markt uitgelaten. Ik hoop van harte dat deze lijn door onze regering wordt doorgezet in haar spreken in internationale fora. Graag zou ik daarover een helder antwoord van de regering ontvangen.

Er is ook wel speciale reden om dit in Europees verband te doen. Een van de belangrijkste projecten van de Europese Unie is de interne markt. Het heeft er alle schijn van dat de interne markt die Europa zou moeten verbinden, Europa nu verdeelt. Landen gaan rekenen en naar elkaar kijken, hopen dat anderen de kastanjes uit het vuur halen. Zolang het economisch goed gaat en er veel wederzijds voordeel valt te behalen is het niet moeilijk Europeaan te zijn. Komen we in economisch zwaar weer dan is het hemd toch nader dan de rok en gaan nationale belangen een grotere rol spelen. Is Europa uiteindelijk toch meer een calculerende belangengemeenschap?

MdV, ik huldig niet de opvatting dat de politiek er is voor het slechten van belangenconflicten, al zal dat een belangrijk deel van alle politiek zijn. In mijn opvatting is politiek de kunst van het samenbrengen van mensen rond bepaalde doelen en bestaan er

overheden en samenlevingen om mensen in staat te stellen elkaar te helpen en er voor elkaar te zijn, juist als het moeilijk is. Dat is wat Europa als Unie nu zou moeten uitstralen. Als het alleen het economische is dat ons dán weer bindt en dán weer verdeelt, hebben we een armzalig Europees politiek leven. De huidige crisis legt bloot dat over de morele uitdaging van onze tijd en wat mij betreft de geestelijke betekenis van Europa meer gesproken moet worden, te beginnen bij Europese leiders. Karakter toont zich in moeilijke omstandigheden. Ook op dit moment doet zich dus de vraag voor naar de ware aard van Europa en van Europese politiek. Die vraag wat Europa is en wat de eigenlijke betekenis is van het 'project Europa' keert temidden van de huidige crisis terug. Ons antwoord nu zal bepalend zijn voor de tijd die voor ons ligt, ook in de ogen van de Europese burger die straks naar de stembus gaat.

Europa is een Unie van samenwerkende politieke gemeenschappen die met tal van banden met elkaar verbonden zijn. Die omschrijving heb ik reeds eerder gebruikt als typering van de EU en die wil ik herhalen. Europa is een samenwerkingsverband van politieke gemeenschappen. Er is geen enkel bezwaar tegen om de grootste zorg te besteden aan die politieke gemeenschappen. Tegelijkertijd beseffen we dat dit gedifferentieerde politieke landschap wordt overspannen door een beschaving die we delen, die bepaalde geestelijke wortels heeft en bepaalde morele houdingen voedt. Alleen zo kunnen politieke gemeenschappen werkelijk floreren. Het zou van groot belang zijn als Europa de taal wist te vinden om hierover te spreken. Alleen zo kunnen we een continent worden waarin we iets met elkaar hebben en kunnen delen. Grootse politiek ontstaat door grootse houdingen.

MdV, ik wil niet alleen in het algemeen over de houding van Europa spreken, maar ook aandacht besteden aan enkele concrete thema's. Het moge duidelijk zijn dat een bezinning op de rol en houding van Europa in de globaliseringscrisis direct ook de externe relaties van Europa raakt. Ik vergis me niet als ik stel dat we ontdekken dat Europa veel kan betekenen voor nabije bureu.

Ik begin aan de buitenranden van Europa en start een korte tour d'horizon in het Zuiden. Belangrijk wat ons betreft is het investeren in goede relaties in het mediterrane gebied. Er zijn nieuwe aanzetten sinds de start van het Barcelona-proces in 1995. In meer dan een opzicht is het versterken van relaties met deze regio belangrijk. Niet alleen zouden mediterrane landen meer mogen profiteren van Europa, ook zou, wanneer deze regio zelf tot ontwikkeling komt, de continue mars op 'fort Europa' kunnen worden afgestopt.

Vraagstukken van immigratie en asiel blijven een bron van zorg. De open binnengrenzen zorgen voor migratie-bewegingen die meer controle behoeven. Europa moet openstaan voor vluchtelingen. Maar de politieke gemeenschappen van Europa kunnen hierin zelf een eigen beleid voeren. In dat verband wil ik de vraag stellen of de instelling van een agentschap asielzaken, dat nu wordt voorbereid, wel een goede ontwikkeling is. Gaat dat agentschap nu bepalen welke landen veilig zijn en welke niet? Hoe verhoudt dit zich met onze eigen politieke inschattingen op dit punt? Graag zou ik daar de staatssecretaris over willen horen.

De ontwikkeling van partnerschappen met niet EU-landen juicht mijn fractie toe. Het kan een manier zijn om dat wat Europa deelt als het gaat om opvattingen over de rechtsstaat en mensenrechten elders aan invloed te doen winnen. George Soros heeft in een van zijn laatste boeken betoogd dat Europa het prototype is van een open samenleving. In de verbreiding van dat idee ziet hij een belangrijke geopolitieke taak voor Europa. Dat beeld spreekt mij aan. Europa als een morele kracht, zonder toevlucht te nemen tot het geweldsrepertoire. Partnerschappen zouden daaraan dienstbaar moeten zijn.

In dat verband heb ik een vraag met betrekking tot Wit-Rusland (Belarus) dat prijkt op het lijstje landen waarmee partnerschap wordt gezocht. Belarus is geen democratische rechtsstaat, het is een land zonder politieke vrijheid, beperkte godsdienstvrijheid, een land waar de mensenrechten niet veilig zijn. Een partnerschap met Europa zou iets moeten betekenen voor de verbetering van de binnenlandspolitieke toestand in Wit-Rusland. Welke koers vaart Nederland hier in?

Wie met Wit-Rusland en ook Oekraïne in gesprek is, moet tevens investeren in goede relaties met Rusland. Onze Kamer heeft zich in het afgelopen jaar intensief beziggehouden met de bezinning op onze relatie met Rusland. Zonder twijfel heeft Rusland ook groot belang bij goede relaties met Europa, al is het maar vanwege de omvangrijke Europese investeringen in Rusland. Europa kan een eigen rol spelen, los van de Verenigde Staten, door een samenwerkingspartner te zijn zonder geopolitieke machtsambities. Dat maakt vreedzame co-existentie mogelijk en scheidt een klimaat voor een dialoog over vitale kwesties als duurzame energie-productie, mensenrechten en rechtsstatelijkheid.

Dan nog een opmerking over het Noorden van Europa. Voortdurend horen wij over de energievoorraden onder noordelijke gebieden die bereikbaar worden als de poolkappen verder smelten. Ook wordt steeds gewezen op de conflicten die kunnen ontstaan tussen landen die menen recht te kunnen claimen op noordelijke zeeën en gebieden. Toch lees ik daar nauwelijks iets over in de stukken die ons bereiken en daar verbaas ik me over. Vindt er bezinning of consultatie plaats over een veranderend noordelijk grensgebied van Europa en de politieke implicaties daarvan?

MdV, graag onderstreep ik het grote belang van klimaatherstel en milieubehoud. In 2009 staan er belangrijke rondes op het programma. De taxatie van de ernst van de situatie in de 'Staat van de Unie' onderschrijven onze fracties. Het is al vijf voor twaalf geweest. Juist daarom is een geïntegreerde aanpak noodzakelijk. Ik knoop daarom aan bij de opmerking die in de 'Staat van de Unie' over de – onder meer financiële - ondersteuning die de EU kan bieden aan de armste ontwikkelingslanden. Inderdaad, laat het leiderschap van Europa zich ook hier tonen door bijvoorbeeld in deze crisis definitief een einde te maken aan de schuldpositie van de armste landen. Uiteindelijk hebben deze schulden hun begin gehad in de rijke economieën. Bij de hoeveel miljarden die nu vrijgemaakt kunnen worden om de welvaartseconomieën te redden, vallen de schuldposities van de armen bijna in het niet. Inzet voor klimaat en duurzaamheid kan met deze ruil beginnen. Willen de bewindslieden zich daarvoor in Europees verband inzetten?

Tot slot. Over enkele maanden zijn er de verkiezingen voor het Europees Parlement. Daarin zullen vast weer veel positieve en minder positieve beelden over Europa in het debat rondgaan. Het is zeker waar dat de nuance en de goede maatstaf moet worden gezocht bij het beoordelen van de ontwikkelingsgang van de Europese Unie. Die maatstaf kan Europa zelf aanreiken en die kan ook onze regering aanreiken. Twee polen zijn daarin wat ons betreft van belang. Europa moet zichzelf willen verstaan als een gemeenschap van politieke gemeenschappen. In een definitie die ik onlangs las heet het: een samenwerkingsverband van soevereine staten en burgers. Tegelijkertijd is Europa meer dan de optelsom van al deze politieke gemeenschappen afzonderlijk. Europa staat ergens voor, alleen al door de vrede die ze in dit werelddeel weet te handhaven. Europa kan leiderschap tonen in de wereld, niet primair als 'macht', maar als vertolker van geestelijke waarden die op dit continent hun oorsprong vinden. Dat is het morele leiderschap waar Europa ook in de verschillende lidstaten van de Unie gezag mee kan opbouwen.

Ik wens de regering veel wijsheid bij haar taak in dit uitzonderlijke tijdsgewricht.

